

Το ποίημα γράφτηκε, όταν ο Αναγνωστάκης ήταν 24 ετών και βρισκόταν στη φυλακή του Γεντί Κουλέ στη Θεσ/νίκη, καταδικασμένος σε θάνατο για τα πολιτικά του φρονήματα. Η ποινή ωστόσο δεν εφαρμόστηκε και τελικά το 1951 ο ποιητής αποφυλακίστηκε.

Ο Αναγνωστάκης γράφει πολιτική ποίηση. Στο ποίημα του αυτό δεν εκφράζει απλώς την πίκρα του ποιητή ή του ανθρώπου για τον εμφύλιο σπαραγμό. Ο ίδιος είναι ένας αγωνιστής της Αριστεράς και μάλιστα ένας φυλακισμένος, ένας μελλοθάνατος. Έτσι στο ποίημα δίνεται η μοίρα των θυμάτων, σκιαγραφείται η εποχή του εμφύλιου και η τραγωδία αποκτά συγκεκριμένες διαστάσεις.

Σύμφωνα με προφορική του δήλωση ο Αναγνωστάκης απευθύνεται στο φίλο του Νίκο Ευστρατιάδη. Ωστόσο το ποίημα είναι «απάντηση» στο ποίημα του Εγγονόπουλου «Ποίηση 1948». Είναι σαν να ανοίγει ένας διάλογος ανάμεσα στους δυο ποιητές για το ρόλο της ποίησης και το χρέος του ποιητή. Αυτό το διαπιστώνουμε από τα ακόλουθα:

- Τίτλος
- Χρονολογία
- Σκόπιμη μίμηση της ποιητικής του Εγγονόπουλου
- Θεματική σχέση

Αφήγηση

- γ' πρόσωπο: η φωνή του ποιητή αφηγείται τα γεγονότα. Το ποίημα είναι ένας εσωτερικός μονόλογος.

Γλώσσα

- δημοτική με κύριο χαρακτηριστικό λέξεις και φράσεις που εκφράζουν την εποχή της εμφύλιας διαμάχης ή λέξεις που δίνουν το κλίμα απουσίας και θανάτου και την οδύνη των ανθρώπων: *χάνονται, εφιάλτες, σιδερένια κρεβάτια...*
- ο λόγος είναι λιτός, αφαιρετικός, πεζολογικός, υπαινικτικός. Βγαίνει σχεδόν ασθμαίνοντας, σαν να βιάζεται να πει πολλά στο λίγο χρόνο που του απομένει.

Ύφος

Χαμηλόφωνο, εξομολογητικό, ρεαλιστικό (εικόνες), κοφτό, άμεσο (απουσία σημείων στίξης: αγωνία και οδύνη του ποιητή)

Στίχος

Ακρωτηριασμένος στίχος: α) επιρροή από τον Εγγονόπουλο, β) εκφράζει το σπαραγμό της εποχής, γ) εκφράζει την ψυχική οδύνη του, καθώς ο ίδιος βίωσε την τραυματική εμπειρία που καταγράφει

Ελεύθερος ανισοσύλλαβος, για έμφαση υπάρχουν σίχοι με μια λέξη (εικόνες που αισθητοποιούν την ατμόσφαιρα του εμφύλιου χωρίς μελοδραματισμούς), ιαμβικός 15σύλλαβος (μόνο ο καταληκτικός στίχος), με κεφαλαίο στην αρχή (συναισθηματική φόρτιση)

Διάκενο

- οπτική ομοιότητα με του Εγγονόπουλου
- οριοθέτηση χώρων: στην α' στροφή οι χώροι είναι εξωτερικοί, ενώ στη β' είναι ο χώρος του κελιού, ο προσωπικός χώρος του ποιητή λίγο πριν την εκτέλεση τα χαράματα

Θέματα

- ο κοινωνικός ρόλος του ποιητή
- ο δύσκολος ρόλος του ποιητή, όταν καλείται να αποτυπώσει μέσα στο έργο του τη ζοφερή πραγματικότητα της εποχής του
- η ποίηση/ η τέχνη καθρεφτίζει την πραγματικότητα.

Δομή

Στίχ. 1-10: κυριαρχία θανάτου, στίχ. 11-14: η φρικτή φυλακή, στίχ. 15: χρέος ποιητή/ποίησης.

Ο τίτλος

- το τελευταίο έτος του Εμφύλιου
- βλέπε και εισαγωγικά
- ο αφηγητής - ποιητής είναι το τραγικό πρόσωπο που τη στιγμή του έσχατου κινδύνου εκτονώνει τον πόνο του στον ποιητικό λόγο, ο οποίος θα αισθητοποιήσει τις δραματικές στιγμές που βιώνει.

Στίχοι 1-10: κυριαρχία θανάτου

Κυριαρχούν τα άναρθρα ουσιαστικά. Ρεαλιστική περιγραφή της εφιαλτικής κατάστασης της εποχής. Οι εικόνες, στιγμιότυπα του πολέμου, εναλλάσσονται και υποβάλλουν τη φρίκη της πραγματικότητας χωρίς μελοδραματισμούς. Φίλοι (οπτική εικόνα), φωνές (ακουστική εικόνα), ερείπια, εφιάλτες: ο αφηγητής εστιάζει σε αυτά που έχουν πρωταρχική σημασία στον φρικαλέο πόλεμο. Η μοίρα των πολιτικών κρατουμένων (1-3), τα ανθρώπινα συντρίμια του εμφύλιου (4-8), η ρημαγμένη χώρα (9). Η παρομοίωση στο στ. 10 δηλώνει το ρήγμα των ιδανικών και την κατάρρευση των ηθικών αρχών. Το σύμβολο του έθνους γίνεται σύμβολο μίσους (έκδηλη η πίκρα και η απογοήτευση του ποιητή για την κατάρρευση των οραμάτων)

Στίχοι 11-14: η φυλακή: το προσωπικό βίωμα

Η αγωνία του μελλοθάνατου: οι εφιαλτικές στιγμές δηλώνονται λιτά με τη λέξη «εφιάλτες».

Το ξημέρωμα που έρχεται φέρνει τους μελλοθάνατους πιο κοντά στο θάνατο. Το φως της δικής τους ζωής λιγοστεύει (μεταφορά).

Στίχος 15: χρέος ποιητή/ ποίησης

Η εναγώνια (ρητορική) ερώτηση δηλώνει ότι ο αρμόδιος, για να μιλήσει για όλα αυτά, είναι ο ποιητής. Αυτός μπορεί να εκφράσει τον ανθρώπινο πόνο και την αγωνία, αλλά και να καταγγείλει τα δεινά της εποχής. Αυτό είναι το χρέος του ποιητή και της ποίησης. Η ποίηση είναι πράξη ευθύνης και ο ποιητής προβάλλει ως υπεύθυνος λειτουργός της. (καταγραφή, καταγγελία του καιρού του).

Ο ποιητής- Αναγνώστᾱκης αποστασιοποιείται από τον άνθρωπο - Αναγνώστᾱκη και θέτει το ερώτημα στον εαυτό του και στους άλλους ποιητές (πιθανόν και στον Εγγονόπουλο: το «Μα» στην αρχή). Το ερώτημα αυτό μπορεί να έχει επίσης ως αποδέκτη την ίδια την ποίηση, της οποίας την αρωγή ζητά ο ποιητής, για να ανταποκριθεί στο χρέος του απέναντι στην εποχή του.

Η ποίηση του Αναγνώστᾱκη είναι βιωματική και κοινωνικά προσανατολισμένη.

Ο στίχος σε παρένθεση:

- λόγος σε προσωπικό επίπεδο
- δίνεται έμφαση στην εννοούμενη απάντηση

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΚΕΕ

2.1. Δομή του κειμένου, επαλήθευση ή διάψευσης μιας κρίσης με βάση το κείμενο, εκφραστικά μέσα και τρόποι του κειμένου :

1. Έχει επισημανθεί ότι η ποίηση του Μ. Αναγνωστάκη χαρακτηρίζεται από το χαμηλόφωνο, εξομολογητικό τόνο και τη ζεστή ανθρωπιά του προφορικού λόγου. Να επιβεβαιώσετε αυτή την κρίση σε αναφορά με το εξεταζόμενο ποίημα.
2. Το ποίημα αποτελεί στο σύνολό του μια εικόνα της εποχής του Εμφυλίου. Ποιες επί μέρους εικόνες τη συνθέτουν;
3. Το ποίημα, αν και απηχεί την τραγική πραγματικότητα της εποχής που γράφτηκε, εντούτοις δε χαρακτηρίζεται από μελοδραματισμό. Με ποιο τρόπο κράτησε το μέτρο ο ποιητής;
4. Να σχολιάσετε τη μορφή του ποιήματος: Στιχουργική, στίξη, διάκενα κ.λ.π. Τι επιδιώκει ο ποιητής με τις συγκεκριμένες επιλογές του;

2.2. Σχολιασμός ή σύντομη ανάπτυξη χωρίων του κειμένου:

1. Σε ποια σημεία του ποιήματος προβάλλεται το κλίμα θανάτου; Να τα σχολιάσετε.
2. «Σαν τρυπημένες σάπιες σημαίες»: Ποια είναι, κατά τη γνώμη σας, η συνυποδήλωση αυτής της παρομοίωσης;
3. «Όταν το φως λιγοστεύει / Τα ξημερώματα»: Ποια νοηματική αντίθεση υπάρχει στους στίχους και πώς την ερμηνεύετε;
4. Σε ποιον απευθύνει, κατά τη γνώμη σας, ο ποιητής την ερώτηση του τελευταίου στίχου; Γιατί την τοποθετεί μέσα σε παρένθεση;

ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΤΩΝ ΠΟΙΗΜΑΤΩΝ «Ποίηση 1948» και «Στον Νίκο Ε...1949»

ΟΜΟΙΟΤΗΤΕΣ

A. ΜΟΡΦΗΣ

- τίτλος που σηματοδοτεί τον ιστορικό χρόνο
- ολιγόστιχα
- μικροί στίχοι, λόγος «ακρωτηριασμένος»
- άνισοι και ανομοιοκατάληκτοι στίχοι
- γλώσσα απλή
- ύφος «ασθματικό»
- ελάχιστα σημεία στίξης
- παρενθετικός στίχος με ερώτηση

B. ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ

- ίδια εποχή
- προσωπικά βιώματα
- θέμα θανάτου
- προβληματισμός για το ρόλο της ποίησης και την ευθύνη του ποιητή απέναντι στα τραγικά γεγονότα του Εμφυλίου.
- και οι δυο ποιητές καταγγέλλουν τη φρικτική πραγματικότητα

ΔΙΑΦΟΡΕΣ

- σαφές ιστορικό σημείο (Εγγ.) // η εποχή δίνεται μέσα από τις υπαινικτικές εικόνες (Αναγν.)
- κύριο θέμα η ποίηση (Εγγ.) // κύριο θέμα η αποτύπωση της φρίκης της εποχής (Αναγν.)
- διαφορετική αντίληψη για το χρέος της ποίησης